

POSITIENOTA

INTERNERING

Goedgekeurd door de plenaire vergadering
van 19/12/2016

Krachtens artikel 14 van het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap "*waarborgen de Staten die Partij zijn, dat personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen:*

a) het recht op vrijheid en veiligheid van hun persoon genieten;
b) niet onrechtmatig of willekeurig van hun vrijheid worden beroofd,
en dat iedere vorm van vrijheidsberoving geschiedt in overeenstemming met de wet, en dat het bestaan van een handicap in geen geval vrijheidsberoving rechtvaardigt."

De interneringskwestie van geestegestoorden, maar ook van personen met een handicap en een intellectuele beperking in België roept fundamentele vragen op over de overeenstemming van deze maatregel met bepaalde fundamentele waarden en beginselen van de mensenrechten. Ook de mensonwaardige materiële omstandigheden baarden het maatschappelijk middenveld lange tijd zorgen.

Ter herinnering: internering is een facultatieve veiligheidsmaatregel die uitgesproken kan worden door een rechter voor een persoon "*die een misdaad of wanbedrijf heeft gepleegd die de fysieke of psychische integriteit van derden aantast of bedreigt*" en "*die op het ogenblik van de beslissing aan een geestesstoornis lijdt die zijn oordeelsvermogen of de controle over zijn daden tenietdoet of ernstig aantast*" en bij wie het gevaar bestaat dat hij als gevolg van zijn geestesstoornis dezelfde feiten zal plegen (artikel 9, § 1, Wet van 5 mei 2014).

Deze positienota heeft als doel de aandacht te vestigen op de basisbeginselen en fundamentele waarden die de Nationale Hoge Raad voor personen met een handicap (NHRPH) in het kader van deze problematiek verdedigt.

1. Inclusief standpunt

De visie van een inclusieve maatschappij schemerde door in artikelen 3 en 19 van het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van de personen met een handicap:

"(...)
c/ volledige en daadwerkelijke participatie in, en opname in de samenleving;
d/ respect voor verschillen en aanvaarding dat personen met een handicap deel uitmaken van de mensheid en menselijke diversiteit;
(...)"
Artikel 3 (Algemene beginselen)

"De Staten die Partij zijn (...) erkennen het recht van alle personen met een handicap om in de maatschappij te wonen met dezelfde keuzemogelijkheden als anderen (...)"
Artikel 19 (Zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij)

Een inclusieve maatschappij houdt rekening met de verschillen en de noden van al haar individuen; haar werking wordt aangepast opdat de mensen kunnen samenleven en dezelfde rechten kunnen genieten. In de handicapcontext betekent dit dat een waaier aan oplossingen voorgesteld wordt om aan de noden, vaardigheden en levensprojecten van personen met een handicap in alle domeinen van het politieke, economische, administratieve en sociale leven (overheidsdiensten, vrije tijd, cultuur, scholen, ondernemingen, ziekenhuizen, verzorgingsinrichtingen, ...) te voldoen.

Een echt inclusief handicapbeleid vergt in een eerste fase inzet en betrokkenheid van de beleidsmakers. In een tweede fase moet dit onderschreven en ondersteund worden door de hele maatschappij. Een inclusieve maatschappij is een dynamisch proces, dat pas op langere termijn mogelijk is indien de hele maatschappij erachter staat en eraan meewerkt.

De NHRPH verdedigt de visie van een inclusieve maatschappij. In het kader van zijn opdrachten zal hij ervoor zorgen dat al zijn acties gericht zijn op het invoeren van een inclusieve maatschappij.

Hij is overigens van mening dat inclusie een minimale financiële inspanning van de overheid vereist om kwaliteitsvolle dienstverlening, bijstand, zorg en begeleiding voor personen met een handicap te waarborgen. Inclusie moet immers als een langetermijninvestering beschouwd worden, niet alleen voor de persoon met een handicap zelf, maar ook voor de hele maatschappij: zij moet er hoe dan ook komen, los van de budgettaire logica op korte termijn. Dit aspect van duurzame investering voor zowel het individu als de maatschappij wordt uitdrukkelijk vermeld in de Belgische wetgeving: "De internering (...) is een veiligheidsmaatregel die er tegelijkertijd toe strekt de maatschappij te beschermen en ervoor te zorgen dat aan de geïnterneerde persoon de zorg wordt verstrekt die zijn toestand vereist met het oog op zijn re-integratie in de maatschappij. (...)

Die zorg is gericht op een maximaal haalbare vorm van maatschappelijke re-integratie (...)." Artikel 2 van de Wet van 5 mei 2014 betreffende de internering

De NHRPH zal aandacht blijven hebben voor de concrete toepassing van deze beginselen op het terrein.

2. Gewaarborgde persoonlijke vrijheid

De vrijheid van de persoon wordt gewaarborgd door verschillende internationale verdragen en door de Grondwet:

"Eenieder heeft recht op vrijheid en veiligheid van zijn persoon. Niemand mag zijn vrijheid worden ontnomen, behalve in de navolgende gevallen en overeenkomstig een wettelijk voorgeschreven procedure:

(...);

e) in het geval van rechtmatige detentie van personen ter voorkoming van de verspreiding van besmettelijke ziekten, van geesteszieken, van verslaafden aan alcohol of verdovende middelen of van landlopers; (...)" Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950 - Artikel 5

"De Staten die Partij zijn, waarborgen dat personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen:

a) het recht op vrijheid en veiligheid van hun persoon genieten;
b) niet onrechtmatig of willekeurig van hun vrijheid worden beroofd, en dat iedere vorm van vrijheidsberoving geschiedt in overeenstemming met de wet, en dat het bestaan van een handicap in geen geval vrijheidsberoving rechtvaardigt."

Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap – Artikel 14

"De vrijheid van de persoon is gewaarborgd.

Niemand kan worden vervolgd dan in de gevallen die de wet bepaalt en in de vorm die zij voorschrijft (...)."

Grondwet – Artikel 12

De meeste personen die een interneringsmaatregel opgelegd kregen, worden niet van hun vrijheid beroofd en voeren deze maatregel 'extra muros' uit. De kwestie van 'vrijheid van de persoon versus rechtmatige vrijheidsberoving' geldt dus voor een minderheid van geïnterneerden en is een punt van bezorgdheid voor de NHRPH.

De NHRPH pleit ervoor dat de interneringsmaatregel bij voorkeur 'extra muros' uitgevoerd wordt.

Wordt een geïnterneerde van zijn vrijheid beroofd, dan mag dit enkel in de gevallen en volgens de regels van de wet. In overeenstemming met de beginselen in de internationale verdragen bevestigt de NHRPH dat geïnterneerden niet in de gevangenis thuishoren. De NHRPH staat achter de wetswijziging inzake internering - waardoor geïnterneerden in specifiek daartoe voorziene inrichtingen geplaatst worden, maar blijft erover waken dat de overheid de rechten naleeft van geïnterneerden die reeds van hun vrijheid beroofd zijn op het ogenblik dat deze wetswijziging in werking treedt.

Hij vraagt dat de recente inspanningen voor een nauwe samenwerking tussen de departementen van Justitie en Volksgezondheid (bijv. federaal meerjarenplan voor geestelijke gezondheid, investeringen in zorg voor geïnterneerden, toename van het aantal opvangplaatsen in gespecialiseerde inrichtingen, opleiding en preventie, ...) de komende jaren voortgezet en zelfs versterkt worden, met de bedoeling geïnterneerden geleidelijk aan uit de gevangenis te halen en hun aangepaste verzorging te bieden door middel van de traditionele zorgcircuits.

De NHRPH zal de invoering van de forensisch psychiatrische centra aandachtig blijven volgen, en meer bepaald zorgen voor verenigbaarheid tussen openbaar belang en geprivatiseerd beheer.

3. Respect voor de menselijke waardigheid

Respect voor de menselijke waardigheid is een van de hoekstenen van de algemene beginselen van de NHRPH. Dit beginsel wordt uiteengezet in artikel 3 van het Europees Verdrag inzake de rechten van de mens: "*Niemand mag onderworpen worden aan folteringen of aan onmenselijke of vernederende behandeling.*" en in artikel 15 van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap: "*Vrijwaring van foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing.*"

De Belgische wetgeving is eveneens gebaseerd op dit beginsel: "*(...) rekening houdend met het veiligheidsrisico en de gezondheid van de geïnterneerde persoon zal hem de nodige zorg aangeboden worden om een menswaardig leven te leiden.*" Artikel 2, tweede lid, van de Wet van 5 mei 2014 betreffende de internering

De onbepaalde duur van de interneringsmaatregel doet vragen rijzen bij de NHRPH. Hij maakt een onderscheid tussen enerzijds zorg en begeleiding en anderzijds vrijheidsberoving. Voor zorg en begeleiding erkent hij dat het moeilijk of zelfs onmogelijk is een duur op de interneringsmaatregel te plakken, omdat dit afhangt van voortdurend veranderende en onvoorspelbare wettelijke factoren (evolutie van de mentale gezondheidstoestand, re-integratieproces, ...). De vrijheidsberoving daarentegen mag volgens hem niet onbepaald zijn. Hij stelt vast dat de nieuwe strafuitvoeringsmodaliteiten niettemin een rechtmatige en aangepaste opvolging van de maatregel door een rechtbank kunnen bieden, zodat het niet tot een vergeetputbeleid komt.

4. Recht op hoogwaardige geneeskundige verzorging en begeleiding

Het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (artikel 25) en de aanbevelingen die er verband mee houden erkennen het recht op hoogwaardige geneeskundige verzorging met de instemming van betrokkene:

"De Staten die Partij zijn, erkennen dat personen met een handicap zonder discriminatie op grond van hun handicap recht hebben op het genot van het hoogst haalbare niveau van gezondheid. De Staten die Partij zijn, nemen alle passende maatregelen om personen met een handicap de toegang te waarborgen tot diensten op het gebied van geslachtsspecifieke gezondheidszorg, met inbegrip van revalidatie. In het bijzonder zullen de Staten die Partij zijn:

(...)

d) van vakspecialisten in de gezondheidszorg eisen dat zij aan personen met een handicap zorg van dezelfde kwaliteit verlenen als aan anderen, met name dat zij de vrij, op basis van goede informatie, gegeven toestemming verkrijgen van de betrokken persoon met een handicap, door onder andere de bewustwording bij het personeel van de mensenrechten, waardigheid, autonomie en behoeften van personen met een handicap te vergroten door middel van training en het vaststellen van ethische normen voor de publieke en private gezondheidszorg; (...)."

De Belgische wetgeving betreffende de internering heeft onder meer als doel "*(...) de nodige zorg te verstrekken door middel van een aangepast zorgtraject en maatschappelijke re-integratie.*"

De NHRPH vindt dat geïnterneerden geneeskundige verzorging moeten krijgen die afgestemd is op hun aandoening en dat hun instemming vereist is, ongeacht waar hun interneringsmaatregel uitgevoerd wordt. Het gebrek aan traditionele en specifieke zorg vormt een inbreuk op de wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt. Voor

patiënten is verzorging immers een grondrecht dat bekrachtigd werd in alle nationale en internationale rechtsnormen, zelfs indien zij strafbare feiten gepleegd hebben.

Een zorgtraject is een noodzakelijke voorwaarde die evenwel niet volstaat om de doelstellingen van de interneringsmaatregel te bereiken. Het moet gekoppeld worden aan begeleiding om de re-integratie van geïnterneerden in de maatschappij te bewerkstelligen.

De NHRPH is van mening dat het gebrek aan zorg en begeleiding politiek niet gerechtvaardigd mag worden door een tekort aan – menselijke of financiële – middelen. Een regering mag zich niet beperken tot politieke beloften, zij moet ook de nodige middelen beschikbaar stellen.

Overeenkomstig het beginsel van inclusie moeten investeringen overwogen en gepland worden om te zorgen voor technisch aanvaardbare aanpassingen, duidelijke informatie ongeacht het soort handicap en dienstverlening aan de geïnterneerden.

Voor een optimale communicatie en begeleiding die is aangepast aan het doelpubliek is het ook noodzakelijk om opleidingen (basisopleidingen en voortgezette opleidingen) te organiseren voor professionelen die in contact komen met de doelgroep.

Om de re-integratie van geïnterneerden te bewerkstelligen, moeten samenwerkingsverbanden met de FOD Volksgezondheid en alle publieke en/of particuliere actoren van de deelgebieden uitgewerkt, voortgezet en/of ontwikkeld worden op basis van betrouwbare statistieken.

5. Gelijkheid en non-discriminatie

Het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (artikel 14) betreft het verbod van elke vorm van discriminatie in het kader van de erkende rechten en vrijheden.

Het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (artikel 5) bepaalt eveneens het volgende:

"1. De Staten die Partij zijn, erkennen dat eenieder gelijk is voor de wet en zonder onderscheid recht heeft op dezelfde bescherming door, en hetzelfde voordeel van de wet.

(...)

3. Teneinde gelijkheid te bevorderen en discriminatie uit te bannen, nemen de Staten die Partij zijn, alle passende maatregelen om te waarborgen dat redelijke aanpassingen worden verricht (...)."

Overeenkomstig het non-discriminatiebeginsel verdedigt de NHRPH het idee dat een beklagde op dezelfde garanties moet kunnen rekenen wat de toepassing van de strafrechtelijke procedures en de algemene strafrechtelijke beginselen betreft, zolang er niet over zijn schuld beslist werd (vermoeden van onschuld, naleving van de rechten van verweer, ...).

Hij stelt vast dat de interneringsmaatregel als een vorm van sanctie ervaren en beleefd wordt, hoewel deze geen straf in de zin van het Belgisch recht is. Hij herinnert eraan dat zorg als zodanig aanvaard en beleefd moet worden door de persoon in kwestie en dus geen straf mag zijn.

Hij vestigt de aandacht van de wetgever erop dat voor de toepassing van de wet van 26 juni 1990 betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke een beroep gedaan moet worden op dezelfde kanalen en/of zorginrichtingen. Bijgevolg moet tegelijk, samen met de FOD Volksgezondheid, gezorgd worden voor een toereikend zorgaanbod.